

renlang
t placht
lacht te
zer, die
et dank
ewoonde
de Hei-
te laten
verrich-
p, maar
richting
verlaten
eet iets
nkbeeld
te doen
komen,
die ene
ekt hij
spreekt,
t er het
oren, om
togen er
was, die
nkbeeld
in rede
eld van
te hou-
danig is
ontsta,
vorgade-
cht op-
als figu-
it voor
wien
ermalen
at groot
er broet
t altoos
s draait
it niet
even.
men er
diken
an iets
ch zeer
ers zich
dan ook
nemen.
naar des
o doen,
Azie en
men in
naar des
zing en
zing, zelf
zelf als
sleutels
nog niet
nen zoo
het an-
cht an-
de hulp
gen van
fs in de
derwijs
t onvol-
t alsoo
andere
loot uit-
nst, dat
ing, dat
kerken,
ch alleen
denken,
et oud-
n nog
t anders
opspore,
orden is,
erst op
ria met
en meer
roepen.
n thans
en gang
en nu de
regelen
n wortel
an alsoo
ging de
n belot,
n heeft
u daar-
Schrift,
orie der
n om in
ees van
aan, en
bouwen
ste Syn-
po-
eisch te
e opleit-
grote
opeens.
er we
in die over
zal ge-
erband,
g heeft,
digende
begin-
er geen
aconale
atie, en
e in het
or min-
ng, aan
ng, aan

de redactie van Formulieren voor den eere-
dienst en zooveel meer. Al kon men toch
in dit eerste stadium niet anders doen, dan
de oude Statenoverzetting, en de bestaande
formulieren in zuiver historisch, voor onzen
tijd leesbaren tekst aan de gemeente herge-
ven, toch kan men op den duur daarbij
niet blijven staan en zal er een periode moe-
ten komen, waarin men uit de periode van
het traditionele in de periode van het zelf
redigeren overga.

We vernamen daarom met blijdschap,
dat Dr. H. H. Kuiper eertlang onze litera-
tuur verrijken zal met een uitgebreid
werk over de *Postata* van de Dordse
Synode. Danrop toch moet worden terug-
gegaan, om aan het verleden aan te knoo-
pen, en het is metterdaad een onvergelyk-
verzuim geweest, dat de kerken dusver
deze *Postata*, en al wat er mee samen-
hangt, zoo slordig hebben behandeld.

Men versta ons dus wel, dat onze studie
over den Eeredienst volstrekt niet bedoelt,
overal en terstond allerlei verbeteringen in
te voeren.

We geven niets dan een studie, die uit het
beginsel critiek oefent en uit het beginsel
poogt op te bouwen, en daarmee een bij-
drage wil leveren ter bevordering van toe-
komstige ontwikkeling in zuiverder lijn.

In dit licht bezie men dan ook onze
poging, om in den Dienst meer dan één der
Opzieners, en niet altoos denzelfden te doen
optreden.

De Dienaar des Woords kan als zoodanig
niet door een anderen Opziener vervangen
worden. Voor den Dienst des Woords toch
zijn eischen te stellen, waaraan de meesten niet
kunnen beantwoorden. Er is hier een eigen
en afzonderlijke taak, die bijzondere voor-
bereiding, bijzondere schikkingen en bij-
zondere waarborgen eischt, en die altoos
alleen kan worden waargenomen door hem,
die daartoe kerkelijk gequalificeerd zijn.

Zij die den Dienaar des Woords niet als
zoodanig in zijn eigen kwaliteit eeren,
ondermijnen dan ook de instelling van den
Dienst des Woords op zichzelf, en stellen
er iets heel anders voor in de plaats.

Maar hieruit volgt in het minst niet, dat
een ander Opziener niet de praeclectuur uit
de Heilige Schrift zou kunnen doen, niet een
formuliertext of formuliergebed zou
kunnen uitspreken, en niet een psalm of
een collecte zou kunnen aangeven.

Bij den Dienst van het Woord, behoort
het Sacrament als zegel, en het vrije ge-
bed als verheffing tot God. Dit alles
moet alsoo aan den Dienaar worden over-
gelaten, overmits hierbij *eigen initiatief* in-
treedt.

Maar de praeclectuur, het bidden van een
vastgesteld gebed, het doen van publica-
tie, of het aangeven van een collecte of
een psalm, vallen onder dit verband niet.
Daarbij is het eigen initiatief juist geheel
uitgesloten, en er is geen reden denkbaar,
waarom ook niet een ander Opziener, na
behoorlijke oefening en voorbereiding, hierin
de gemeente zou kunnen dienen.

Doch op die voorbereiding en oefening
legge men dan ook nadruk.

Alle ding eischt, om het goed te doen,
oefening en voorbereiding, en een Opziener
die waken mocht krachtens zijn ambt hier-
boven verheven te zijn, vergist zich ten
enemale.

Goed lezen, en vooral goed voorlezen, en
met name goed voorlezen uit de Heilige
Schrift is een wezenlijke kunst, die niemand
van nature bezit. Alle accent moet daarbij
gemedend worden. De taal moet zuiver wor-
den uitgesproken. De klemtoon moet goed
neerkomen. Het moet rustig en plechtig, en
toch zonder gemaaktheid of te sterke decla-
matie toegaan. De houding er bij moet stil
en ernstig zijn. Er moet zoo worden gele-
zen, dat ieder volgen kan, en dat het
bocit, en al zulk lezen nu is alleen mogelijk
voor hem, die zich in het algemeen in het
voorlezen oefent, en telkens voor elken Dienst
zich inwerkt in wat hij straks zal te lezen
hebben. Immers wat men niet volkomen
verstaat, kan men niet goed voorlezen.

Ook steelt er hoegenaamd niets in, dat
een Opziener zich aan deze oefening wijde.
De Dienaar des Woords heeft nog wel heel
andere oefeningen moeten doorlopen.

En ook zeggen we niet, dat *elk* Opziener
hietoe moet geroepen worden. Iemand kan
een zeer goed en richtig regereend Ouderling
zijn, al is zijn uitspraak min zuiver, en zijn
voorlezen min gekuischt.

Doch dit moet de kerkeraad dan ook
onderzoeken, en aanwijzen wie hiervoor al
dan niet de vereischte gaven bezit, en door
oefening volmaken kan.

Tevens zou hier het voordeel aan ver-
bonden zijn, dat in de oogen der gemeente
de stand van de Opzieners geleverd werd,
dat hun invloed in de gemeente een meer-
dere werd, en dat de gemeente zich ont-
wende aan het denkbeeld, alsof zelfs huisbe-
zoeken en krantenbezoek met al het andere op
den éénen moegeloogden Dienaar moest
nederkomen.

Alles intusschen bijkomstige voordeelen,
die wel meêtellen, maar den doorslag niet
geven.

Doorslag geeft alleen het bestrijden van de
gehoorzaam, en het maintainereen van het
karakter van de vergadering.

Uit de Pers.

Uit de schoolwereld brengt de *Christelijke
Schoolhoof* ons een tekenend feit met koste-
lijke critiek.

Dezer dagen moest te Steenwijkerwold een
onderwijzeres aan de openbare lagere school benoemd
worden.

Nr. 1 op de voordracht, die door het Dage-
lijksch bestuur der gemeente in overleg met den
arrondissementschoolopziener, doch in afwijking
van het advies van het hoofd der school, den heer
Klaver, was opgevaardigd, was mej. Stokvis, te
Steenwijk.

Op nr. 2 stond mej. G. M. E. Bussemaker.

Laatstgenoemde werd met 7 tegen 5 stemmen
op mej. Stokvis door den Raad benoemd.

Maar daaraan is een merkwaardige gedachten-
wisseling voorafgegaan, uitlopend door een sin-
nede in het advies van den heer Klaver.

En uit deze gedachtenwisseling willen wij uit-
hooften van hare curieuze en overtuigende. Het
uitvoerig verslag der Raadszitting komt voor in
het *Nieuws- en Advertentieblad voor Steenwijk en
Ommelanden*.

De heer R. van Essen had bedenking tegen die
bedoelde zinsende n. „dat, wilt het aanleeren van
niet alleen, maatschappelijke, maar ook zuiver christe-
lijke deugden, bij de voorvoorgescreven is, het
hem voorkomt, dat mej. Bussemaker de voorkeur
verdiend boven mej. Stokvis“ (Israeliet). Het zou
den heer Van Essen vreemd voorkomen, dat ook
niet een Israeliet de Christelijke deugden kon be-
trachten; hiervan waren toch de voorbeelden voor
te grijpen.

Na nog herinnerd te hebben aan 't geen mr.
Godfrui (ook Israeliet) had gezegd bij de tot-
standkoming der wet, vervolgde hij: „Kunnen
radelijken geen ontmoet en zelfverloochening be-
toonen en liefde bezitten tot hunne naasten? Spre-
ker is van het tegendeel overtuigd; doch de heer
Klaver schijnt van een andere meening te zijn;
hij vindt dit onbillijk, ja zelfs onredelijk.“

De heer C. Hogeman wil niet heweren, dat de
heer Klaver goed gehandeld heeft, door iets der-
gelijks neer te schrijven. „Ja, ja want“, zegt spreker,
„de Israelieten worden over de gehele wereld ver-
smaad en hun geslacht is nu eenmaal in oneer,
doch dit heeft men aan zich zelf te wijten door de
kruisiging van den Heere Jezus. Het daarbij verder
op de overmoedige taal, toen door hem gesproken:
„Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen.“
Hij heeft echter ook nog een ander argument om
me. Bussemaker te heweren, wijl verschillende
ouders der schoolgaande kinderen uit die buurt
aan deze de voorkeur geven. Hierop mocht men
toch wel eenigzins letten.

De Voorzitter — die, te recht, een woord van
protest tegen zulke taal noodig achtte — verklaart,
dat hij het lang niet met den heer Hogeman eens
is. Hij wijst er op, dat het niet aan ons is den staf
over een ander te breken. Voor God zijn wij allen
gelijk, tot welk geloof ook behoorende. Hij keurt
het ten sterkste af te oordeelen, omdat alleen aan
God het oordeel is. De Hemelsche Vader laat de
zou schijnen over goeden en bozen en doet het
regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.
Zoo ook heeft elk Nederlander volgens de Grond-
wet gelijke rechten en aanspraken.

De heer R. van Essen is wil nog wijzen op de
woorden, door Jezus gesproken aan het kruis: „Vader,
vergeef het hun, want ze weten niet wat ze
doen“, en op het voorbeeld, ons gegeven door den
barmhartigen Samaritaan.

De heer C. Hogeman wil hierop niet ingaan,
doch blijft van meening, dat een Christen beter
de Christelijke deugden zal onderwijzen.

De heer A. A. Tiel Groenestege stemt hiermede in.
De Voorzitter zegt, dat de wet hiervan niet
sprekt, omdat de Raad te dien opzichte volkomen
vrij is. Men vergeet niet, dat het hier een neutrale
school betreft.

Na nog enkele opmerkingen o. a. over de moe-
lijkheid, die mej. Stokvis zou hebben om in de
buurt der school kost en inwoning te verkrijgen,
zoodat zij allicht iederen dag heen en weer naar
Steenwijk zal moeten gaan, werd gestemd met het
voorstaaende resultaat.

Curieus mag het verslag van zulk een gemeen-
delijk theologiserende en moraliserende Raads-
discussie wel heeten.

Inconsequentie en oppervlakkigheid kenmerken
haar in hooge mate.

Natuurlijk werpt men zich allereerst op het ad-
vies van het hoofd der school. En toch, *als* de
zuiver Christelijke deugden in de school moesten
en konden „aangeleerd“ worden volgens de *eerste*
goede methode, die ze in voorbeeld, dus in de
bijbelsche geschiedenis, inzonderheid de Nieuw-
Testamentische, laat uitkomen, dan had de heer
Klaver met zijn advies bestil gelijk. En het curie-
us is, dat zijn bestrijder, de heer Van Essen, dat
ten volle niet hem eens is. Die heer staat in de
overtuiging, dat het voorbeeld alleen *afbrekend* is.
Wanneer hij dan ook de deugd der vergevens-
zindheid en die der naastenliefde wil aanprijzen,
weet hij niets beters te doen en niets kleinnere,
aan te voeren dan de feiten, het voorbeeld,
de geschiedenis, het bijbelsche geschiedverhaal. De
Voorzitter voert de uitspraak van Christus aan;
de heer Van Essen laat de feiten spreken, maar
de schoolleer mag noch deze noch geen hooren.
Dat is de groote inconsequentie, maar ook de feitelijke
veroordeeling van een schoolstelsel, dat de
Christelijke deugden wil doen kennen met absolu-
te verwijzing van den naam en de openbaring
van Hem, Die deze „deugden“ juist met *de daad*
heeft gepredikt.

Daar nu evenwel de wettelijke neutraliteit zo-
wel de werken als de uitspraken van Christus
buiten de school houdt, zal juffrouw Stokvis even goed
als juff. Bussemaker die Christelijke deugden „uit
verhaaltes, vertelsjes enz. kunnen doen kennen
en is het advies van den heer Klaver nog wel
wat doornig van den ouden aardsden, den
waan?, dat men om de Christelijke deugden te
kunnen aanprijzen ze als bepaald Christelijk heeft
moeten leeren onderscheiden en waardeeren. En
de heer Van Essen bestrijdt nu dien waan, uit dien
waan nochtans juist zijne kracht tot verneming
puttende.

Voor beiden zou het goed geweest zijn, de beide
juffrouwen in eene proefles met vooral opgegeven
onderwerp, eens het begrip van eene dusgenoemde
Christelijke deugd bij de leerlingen te laten aan-
brengen of verhelderen. Wie weet, als die proefles
de grenzen der neutraliteit niet overschreden had,
of mej. S. nog niet beter verstaan had dan mej.
B. en als beiden het er draaglijk af gebracht had-
den, had de heer Van Essen misschien geleerd,
hoe men Christelijke deugden kan doen spreken
zonder den barmhartigen en zich ontfemenden
Voorspraak van Golgotha's kruis te laten spreken.

Blijkens het door hem in den Raad gesproken is
hij nog zelfs niet in staat om die hoogste Christe-
lijke deugd, tenzij dan op het terrein der niet-neu-
trale historie, aan anderen te doen kennen.

Recht verheven was ook de argumentatie van
den Voorzitter. „Voor God zijn we allen gelijk“,
zoo luidde zijne uitspraak. En daar dit kwalijk ge-
zegd kan worden ten aanzien van onze voortrefte-
lijkheid en nog minder ten aanzien van de ver-
schillende gelooven, waaronder er immers zijn, die
de anders-geloovenden ten marteldood zouden wil-
len dommen, zal hij dit niet bedoeld hebben dan
met betrekking tot onze onwaardigheid en natu-
lijke verdorvenheid. En dan voorzeker is dat ook
al weer een merkwaardige uitspraak in eene Raads-
zitting. Ze is bovendien merkwaardig, omdat zij
tot de toepassing van Goddelijke beginselen ver-
maant op het gebied van burgerlijk samenleven.
Verwonderlijk breedsprongig is nog deze overgang:
De Hemelsche Vader laat zijne zou schijnen over
bozen en goeden en regent over rechtvaardigen
en onrechtvaardigen; zoo ook heeft elk Nederlan-
der volgens de grondwet gelijke rechten en aan-
spraken. Zijn Edel Achtbare heeft er niet bij ge-
zegd, of mej. S. naar zijne meening tot de bozen
of onrechtvaardigen behoort, al zou men het er
haast uit kunnen afleiden. Doch dit dan gelaten.
Gelukkig evenwel heeft de Nederlandse strafwet
dit begrip nog niet met uitsluiting van andere
goddelijke beginselen overgenomen; zij houdt, al is
het ook slechts ten deele, de bozen en onrecht-
vaardigen nog buiten den regen en zulks ten bate
der goeden.

Het is metterdaad curieus, wat zonderlinge
debatten tegenwoordig in de gemeenteraden ten
plaatende aan de orde komen.

Onze mannen worden flinker. Ze spreken meer
van zich af. Ze getuigen kloeker. En juist dat
dwingt de liberale burgemeesters en raadsleden
in hun erbarmelijkheid van argumentatie uit te
komen.

Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 1 Juli '98.)

Inwendige Zending in Drente.

De ondergeteekenden geven aan de kerken
van Drente kennis, dat br. J. de Braal, door
de laatst gehouden Prov. Synode benoemd tot
Colporteur-Bijbelbezoeker voor de Provincie Drente,
met 1 Juli zijn arbeid zal aanvangen. Met vriende-
lijken aandrang worden de kerken van Drente
uitgenoodigd om dezen broeder en zijn arbeid
in den gebede te gelinken. Voorts is het drin-
gend noodig, dat br. de Braal door de kerke-
raden met raad en voorlichting in zijn arbeid
gesteund worde, en dat hem een gastvrije ont-
vangst door de broeders en zusters geboden
worde. De ondergeteekenden vertrouwen, dat
deze kennisgeving door allen, die aan de komst
van Gods koninkrijk gaarne medewerken, met
blijdschap wordt ontvangen en dat hun verzoek
mede tot bevordering van dezen arbeid dient.

De Dep. voor Inw. Zending in Drente.

H. HULS te Nieuw-Amsterdam.
H. DIJKSTRA te Sallé.
H. A. DIJKSTRA te Diever.
P. D. de GROOT te Meppel.

Meppel, 23 Juni 1898.

Korte Acte der Prov. Synode van
Noord-Brabant en Limburg, ge-
houden te 's-Hertogenbosch 15
Juni 1898.

Nadat uit de laatste bijeenkomsten was, dat
ledere Klasse door twee predikanten en twee
ouderlingen vertegenwoordigd was, werd het
moderamen aldus samengesteld: Ds. J. M. Mul-
der, praezies, Ds. A. Schouten Wz., assessor, Ds.
J. v. Haeringen Kz., scriba en Ds. J. D. v. d.
Velden adj.-scriba.

Daar de combinatie van Prov. Synode en
Prov. Zendingdag ditmaal mislukte, is, zal de
zendingdag gehouden worden in de tweede
week van September, te regelen door het mo-
deramen van deze Synode. Hoofddoel van die
samenkomst zal zijn de onderlinge bespreking
van zendingzaken door ambtsdragers uit al
de kerken der Provincie.

Na goedkeuring der onderscheidene rappor-
ten, wordt het voorstel van de Klasse Almkerk,
om in de gegeven omstandigheden voor onze
Provincie geen steun aan te vragen bij de Al-
gemeene Kas inzake Art. 13 D. K. nader toe-
gelicht. Er zal waarschijnlijk 7850 noodig zijn.
Brabant kan deze som bijeenbrengen. Vanwege
deputaten voor de Algemeene Kas zal geen
zware omslag opgelegd worden, aangezien feitel-
lijk alle Provincien voor zichzelf zorgen, uit
genomen Drente en Overijsel, die ten dezen
opzichte in de moeilijkste positie verkeeren.
Het voorstel werd aangenomen, nadat de per-
centage uitsluitend voor deze zaak aldus ge-
regeld was: Almkerk 45 pCt.; Klundert 35 pCt.
en 's-Bosch 20 pCt.

Het rapport van deputaten voor Inw. Zen-
ding en Bijbelcolportage wordt goedgekeurd.
De ontvangsten waren 7388.50 en de uitgaven
7459.49. Besloten werd het gehouwen te
Helenaveen te verkoopen voor de aangeboden
som van 1800. Voorts adviseerde de Synode,
doelmatige traktenen te verspreiden, waarin spe-
ciaal de toestanden van Brabant en Limburg
ter sprake komen.

De toestand van Helmond wordt besproken.
De kleine kerk heeft haar gebouwen verkocht.
De vroegere schuldenlast is nu geen hinderpaal
meer om haar te helpen. Zeer gaarne zou de
Synode steun bieden, opdat Helmond een
dienaar des Woords verkreeg, maar zelfs het
verzoek van Helmond, om een oefenaar aan
te stellen met den financieelen steun der Pro-
vincie, kon niet ingewilligd worden. Om zo-
veel mogelijk te helpen zal Ds. Binnema, indien
hij kan, wekelijks een dag van zijn arbeid aan
Helmond geven, terwijl de Classen Almkerk en
Klundert haar financieelen steun niet zullen
ontzeggen, wanneer de Classe 's-Bosch doet,
wat zij vermag.

De eerstvolgende Part. Synode zal omstreeks
15 Juni 1899 gehouden worden te Raamsdonk,
samen te roepen door de kerk van Klundert.

De assessor, Ds. A. Schouten Wz. sloot na
het zingen van Ps. 12:11 deze Synode met
dankzegging.

Buitenland.

Frankrijk. Een schrijven van den
hoogleeraar Louis Emery tot Zola.

Reeds meermalen kwam bij ons de gedachte,
dat het den Franschen schrijver Zola die de
sympathie van zooveel veroverd door zijn op-
komen voor eene herziening van het proces
Dreyfus, toch eens duidelijk moest gemaakt
worden, dat vele buitenlanders hem wel hebben
toegejuicht om zijn pleiten voor het recht, maar
dat dit niet insloot eene betuiging van sym-
pathie met zijn streven op letterkundig terrein.
Zegt men dat dit van zelf spreekt, dan moeten
wij dit toestemmen, maar dit neemt niet weg,
dat Zola gedurende het proces tegenover de
generaals zich er op beroepen heeft, dat hij
door zijn letterkundigen arbeid tot Frankrijks
grootheid had bijgedragen.

De Zwitsersche hoogleeraar Louis Emery van
Lausanne, heeft volgens ons tot Zola een woord
gesproken, dat wel eens bevat en dat geschikt
is om hem te doen beseffen, dat velen die hem
toejuichten, toen hij den moed had om voor het
recht op te komen, zijn streven op letterkundig
gebied zien afkeuren.

De heer Emery vroeg aan Zola in een schrij-
ven, of, al had zijn optreden vele menschen ge-
wonnen voor de zaak van den ongelukkigen
Dreyfus, het niet meermalen zou gewonnen heb-
ben, indien het protest tegen de ongerecht-
heden niet gekomen was van dezelfde hand die
„Nana“ en „La Terre“ en meer van die noode-
loos onreine bladzijden heeft geschreven? „Is
het niet geoorloofd te denken“, zoo vraagt de
Zwitsersche hoogleeraar, „dat onder de recht-
schapen lieden uit Frankrijk, die scherpzinnig-
heid missend, uwe veroordeeling toejuichten,
omdat zij niet aan uwe trouw geloofden,
er velen kunnen geweest zijn, die,
gesteld voor de keuze tusschen de woorden
van een schrijver, wiens werken hun zedelijk
zijn kwetsen, zonder dralen, uit een soort
instinct, het eerste koken. En beseft hij niet, dat
wanneer u protest, dat zooveel overtuigings-
kracht heeft, overtuigend zou geweest zijn voor
een veel aanzienlijker aantal menschen, wanneer
u letterkundigen arbeid niet slechts den stempel
droeg van een talent van den eersten rang, maar
ook die van eene krachtige hooge zedelijke be-

zieling? De wereld kent uw leven niet; ook zij
is het onbekend; zij kent alleen uw romans en
beoordeelt u naar uwe romans. En wanneer die
romans aan uw pleidooi ten gunste van den on-
gelukkigen Dreyfus het gezag verleend hebben,
dat aan een groot talent verbonden is, — het
hooger gezag dat een groot geweten uitoefent,
konden ze niet in de schaal leigen.“

Er is hierin ongetwijfeld veel waar. Maar de
vraag is, zou de publieke opinie in Frankrijk
omgekeerd zijn, indien een Franselman van het
karakter van een Gladstone voor Dreyfus het
gewicht van zijn invloed in de schaal gelegd had?

Wij betwijfelen het. De haat tegen de Joden
en tegen de Protestantisten is zoo krachtig bij het
Fransche volk, dat de populairste staatsman of
letterkundige die het waagt om voor het recht
op te komen van een Jood, reeds daarom ver-
oordeeld is, omdat ook Protestantisten zich daar-
voor geengamen hebben.

Daar die haat tegen alles wat Protestant is,
bestaat, is niet te ontkennen; maar hieraan
heeft ook Zola schuld. Hoofdzakelijk van Pro-
testanten is de beweging tegen de onzede-
lijke literatuur uitgegaan. Zij protesteerden het
krachtigste er tegen, dat op de openbare straat
en in de winkels boeken en afbeeldingen wer-
den verkocht, die geen ander doel hadden dan
te speculeeren op de dierlijke hartochten van
den mensch. En wat hebben de mannen die
met Zola dweepen, de mannen van de redactie
van de *Figaro* enz. op dit streven geantwoord?
Er werd uitgeroepen: „Het Protestantisme gaat
ons overheerschen.“ Men las het betoog, dat
er nu eenmaal allerlei driften in den mensch
aanwezig zijn, dat het niets geeft, al tracht men
de openbaring daarvan te beteugelen, dat het
hachelarij in de hand zou werken indien men
trachtte om in Frankrijk Puriteinsche denk-
beelden in de hand te werken. Er is nu een
maal allerlei onzede-lijkheid in de wereld, laat
dit uitkomen en tracht niet stelselmatig de
openbaring te onderdrukken.

Een tweede opmerking is aan Zola door
Emery gemaakt. Toen hij zijn vonnis vernam,
riep hij uit, met het oog op de gezwoeren:
„de Kamilleen!“ De hoogleeraar uit Lausanne
vond dien nitroep uit den mond van Zola niet
consequent. Den gevierden Franschen schrij-
ver wordt herinnerd, dat zijn natuurlijke histo-
rie en zijn geschiedenis van een familie onder
het tweede keizerrijk, ja al zijn arbeid niets
anders is als de verheerlijking van het deter-
minisme, d. i. het wijsgeerige stelsel waarbij alle
vrijheid van 's menschen wil verdwijnt en waarin
geen sprake kan zijn van 's menschen verant-
woordelijkheid voor zijn daden. En dan ver-
wondert hij u, dat uwe gezwoeren oordeelen,
zoals zij gedaan hebben, en zij uit daarover
een freet van verbazing! Maar, mijnheer, ge-
geven hünne voorouders, hünne opvoeding,
hün beroep, hün sociaal milieu, dat konden zij
niet anders doen dan u veroordeelen, hoe
voortreffelijk ook de pleitredenen van uwe
advokaten en van uzel waren. En wat ik
hier zeg van uwe gezwoeren, dat geldt
voor allen, die het op u gemunt hadden
van minister Billot of tot den romantischen
kommandant De Paty du Clam toe. Als hij de
natuurlijke historie en de maatschappelijke ge-
schiedenis van alle deze menschen hadt moe-
ten schrijven, dan zoude ge zonder moeite in
hün lichtzinnigheid, hün domheid en hün bijge-
loof, de noodlottige gevolgen der erfelijkheid,
van het temperament en van de omgeving heb-
ben aangevoeld, en zonder twijfel zoude ge hem
en te gelijk hünne slachtoffers hebben beklagd
in plaats van hem te beschuldigen. Het deter-
minisme is of absolut waar en verontschuldigt
alles, zelfs de grootste schandelijkheden, waar
tegen wij u zoo gaarne inconsequent hooren
protesteerden; of het is slechts ten deele juist
en gunst aan de vrijheid zekere plaats, en dan
zijn wij wel degelijk meele verantwoordelijk voor
onze daden en voor onze woorden, in welk ge-
val u letterkundig arbeid tot zekere hoogte in
het stuk van de zielkunde feil gaat.“

Aldus de hoogleeraar. Zola zal hierop niet
veel meer kunnen antwoorden dan de woorden:
„De natuur gaat boven de leer.“

De bekende Fransche staatsman Gambetta,
die gedurende en na den Fransch-Duitschen
oorlog zulk een grooten rol speelde, beleefde
eenmaal een tijd, waarin volksgunst hem begaf.
Eenmaal op eene volksvergadering beproefde
om de menigte te brengen onder de hekking
van zijn woord, was hem dit onmogelijk door
het gelier der schare. „Gij zijt dronken slaven“,
riep de gevierde redenaar uit. Toen was het de
beurt van Zola om Gambetta toe te roepen, dat
als hij in zijn romans het leven des volks be-
schreef, om te doen zien dat de menschen wer-
kelijk dronken slaven waren, men hem niet had
geloofd. Inderdaad had Gambetta gesteund op
de volksgunst, maar het bleek dat hij op een
rietklok was gaan leunen.

Nu is Zola iets dergelijks overkomen. De
hoogleeraar Emery heeft nog een derde opmer-
king aan Zola te maken die aldus luidt: „Ik
meen mij te herinneren verscheidene jaren ge-
leden in de *Figaro* een of twee door u onder-
teekende artikelen gelezen te hebben, waarin ge
u op niet erg beminlijke manier richttet tot
de Protestantisten van Frankrijk. Staat het mij
goed voor, dan beschuldigt ge hen van een
langdradigen stijl, grijs op grijs, waardoor het
Fransche genit — al helderheid, duidelijkheid
en nauwkeurigheid — te loor ging. Kortom het
was een artikel, zoals de Brunetiere zou kun-
nen onderkeekenen. En hebt ge nu opgemerkt,
mijnheer Zola, aan welken kant uw moedige
tusschenkomst den machtigsten echo en de
meeste aanhangers gevonden heeft? Bij de Room-
schen, de vertegenwoordigers van het Fransche
genit bij uitnemendheid, of bij de Protestanten?
Bij de Protestantisten met hun langdradigen stijl,
ge grijs op grijs! Ja in deze kringen hoofdzakelijk
heeft men met u geprotesterd, heeft men u
hartelijk toegejuicht, — wij die u overigens niet
altijd bijval geschonken hebben.“

Verwonder u daarover niet! Al is onzen stijl
ook langdradig, grijs op grijs, sinds de dagen
van Calvijn, wij hooren toch van helderheid in
de politiek zoowel als in de redeleer en in de
godsdienst.“

Voorts toont de hoogleeraar aan, dat het
kruis van Jezus Christus den Protestantisten ge-
leerd heeft, niet slaaf te het gezag eener *chaise
fielle* (betschte zaak) aan te nemen al ware de
zaak zelfs onderworpen geweest aan het oordeel
van een vertegenwoordiger van het Romeinsche
het rechtlevende volk.

Mocht het stuk van Louis Emery er toe bij-
dragen om een eind te maken aan de bewe-
ging die zich in Frankrijk tegen het Protestan-
tisme verheft. Van welken aard deze beweging
is, kan men uit het bovenstaande opmaken.
Een materialistisch en een Roomsche streven
vereenigt zich tegen dat van het Protestantisme.
Mochten ook de Gereformeerden in Frankrijk
leeren de van hunner belijdenis met vaste
hand om hoog te houden! Dit is voor hun
eigen behoud en ook voor Frankrijk brood
noodig.

Engeland. De bisschoppen over Ri-
tualistische excentriciteiten.

De bisschoppen moeten door de beweging,
door den heer Keisit op touw gezet, daartoe
genoopt, zich wel van lieverlede uitspreken, hoe
zij denken over het Ritualistisch drijven van
zoovele predikanten onder hun ressort. De bis-
schop van Londen heeft dezer dagen een depu-
tatie van de *Church Association* ontvangen, tot
welke hij zeide, dat er in zijn diocese practijken
zijn die hij betreurt, en dat er godsdienstoe-
feningen gehouden worden, welke niet in over-
eenstemming schijnen te zijn met den geest
van een openbare godsdienstoefening; dat het
doen van deze handelingen en het houden van
zulke godsdienstoefeningen de perken der on-
bekrompen vrijheid, die in de kerk werd toe-
geestaan, te buiten gaan. De bisschop zeide
voorts, dat hij getracht heeft en nog tracht,
deze buitensporigheden te matigen door per-
soonlijken invloed, en dat hij van oordeel was,
dat vervolgelingen in deze nits zouden baten.
De bisschop van Bath en Wells verklaarde, dat
hij geen sympathie had voor ceremonien, die
voorkomen uit een aesthetisch sensationalisme.
Hij keurde het vasten voor het houden van het
Avondmaal af en zocht dit tegen te houden door
op zachte wijze het houden van Avondmaal des
avonds af te raden.

Men ziet het dat de bisschoppen tot hietoe,
tegen het gebruiken van Roomsche ceremonien
niet krachtig optreden. Maar of het hun laten
zou, indien zij er energiek tegen streken, is een
andere vraag. Ten slotte blijkt het, dat niet de
bisschoppen maar de Overheid het laatste woord
omtrent de dingen die de Episcopalsche kerk
aangaan, heeft te spreken.

Duitschland. Robertson's methode in
zake de schriftcritiek aanbevolen.

In Duitschland heeft de Oud-Testamentische
critiek velen, die nog op den naam van Chris-
tenen prijs stellen, er toe gebracht om het Oude
Verbond prijs te geven en zich alleen aan het
Nieuwe te houden. Maar in het *Nieuwe Testa-
ment* wordt zoo menigmaal naar het *Oude* ver-
wezen, De moderne critici meenen dat de
„historischen Christus“ niet die is wiens beeld
in de Evangelien geschetst is. Deze gelachte
heeft ingang gevonden en bedreift het leven
der kerk in Duitschland. Geen wonder dat er
mensen zijn opgestaan als de Beiersche predi-
cant Ruprecht, welke met alle macht datgene
wat de moderne critiek omtrent het Oude Testa-
ment leert, zoekt te ontzenuwen. Het werk
van Ruprecht kunnen we, vooral allen die de
heilige godgeleerdheid beoefenen, zeer aanbeve-
len. Het draagt tot titel: „Das Räthsel des
Fünftbuches“ en „Des Rathfels Lösung“. Doch
ook de moderne critici beginnen in te binden.
Het optreden van Robertson Smith in Engeland
bewijst dit ten duidelijkste.